

63. Budapest, III. Békásmegyer, Névtelen utca
(Hrsz.: 63644/1)

LT, Ró, A, Kö

2005 folyamán vízellátást szolgáló csatorna lefektetéséhez kapcsolódóan a 250 m hosszú, ám mindössze 0,5–0,6 m széles közműárkot régészeti feltárás keretében ástuk ki.

Erre a Barát-patak déli oldalán máig látható kisingi Pusztatemplom romjaitól 400 méterrel délebbre került sor. Árkunk a Dunára nagyjából merőlegesen futott, azaz az egykori Duna-part 250 m hosszú keresztmetszetét kaptuk meg. A keresztmetszet egy Ny felé emelkedő hajdani partot, vagy térszíni hullámokkal jellemezhető magas ártéri környezetet tárt fel. A jelenlegi járószintről – K-ről Ny felé – leásott 1,5 m mély közműárok alja az eredeti terepfelszín mainál erősebb lejtése miatt a K-ről számított 50. méternél elérte az altalajt, amely sárgás árnyalatú, világos olajbarna színű folyami üledékréteggént jelentkezett. Innentől nyugatra az árok alját az altalaj szintjén, illetve később már benne alakítottuk ki, azonban ezen a 200 méteres szakaszon sem régészeti objektum, sem leletanyag nem került elő. A K-ről számított 0–50 m közötti szakasz teljes hosszán nem adatott meg a lehetőség, hogy az altalajig mélyüljünk, ezt azonban a 0–16 m közötti szakaszon megtettük. Itt azután több objektum is napvilágot látott.

Az árok első 16 méterén az altalaj fölötti, sötét szürkésbarna színű, kőzetlisztes agyagréteg 1,5 m vastagságú volt. A csak ebbe a rétegbe ásott objektumok nem váltak el a környező réteg színétől, így foltszerűen érzékelni nem lehetett őket. Az egyik ilyen objektum pontos kiterjedésének ismerete nélkül tártunk fel egy összegömbölyödött testtartású kutyacsontvázat, amelyet több kisméretű, egy rétegben leterített amorf mészkődaraból összeállított ágyazatra fektettek. A kisméretű csontváz ép, jó megtartású, mellette mellékletet nem találtunk. Az előzetes archeozoológiai vizsgálat szerint a 10–12 hónapos korában elpusztult nőstény csontozatán betegség nem hagyott nyomott. Egy korábbi leletmentés alkalmával Nagy László is talált rituális kutyatemetkezést a Barát-patak közelében, ahol egy felhagyott LT D kori raktárvermet alakítottak át sírgödörre. Az ép csontváz ott is amorf mészkődarabokból kialakított ágyazatra fektették. A két kutyasír kialakításának teljes hasonlósága miatt egyelőre a Névtelen utcai kutyasírt is kelta korinak tarthatjuk.

A kutyacsontváztól kissé nyugatabbra, egyazon rétegből ép, avar kori fazék került elő. A kézzel formált edény világosszürke színű, pereme tölcséresen kihajló, ujjbenyomkodással tagolt. Az edény egyéb részein díszítést nem alkalmaztak. Az oldalán fekvő edény a belekerült földön kívül mást nem tartalmazott.

Az altalajban kirajzolódó objektumok közül elsőként a kutyasírtól keletre futó É–D irányú, „V” átmetszetű árkot említjük, amelynek a közműárokba eső 0,5 m hosszú szakaszából csekély mennyiségű kelta kerámia-

töredék került elő. Kelet felé továbbhaladva nagyméretű, a közműárok szélességén mind északi, mind déli irányban túlnyúló, egyenetlen aljú gödröt találtunk, amelyből döntően LT D, de amellettsé egyéb őskori és néhány római kori, szürke házikerámia-töredék került elő.

A Pusztatemplom környékéről ismert legkésőbbi régészeti korszakot, a középkort a jelenlegi feltárás alkalmával egy mészégető kemence és a hozzá tartozó földbe mélyített műhely képviseli. A 14–15. századi mészégető kemence alsó részét a talajba mélyítve alakították ki, felső részét pedig minden égetés előtt paticsból húzták föl. A kemencéhez tartozó földbe mélyített objektum az utolsó mészégetés után széttört patics-búbbal töltődött vissza. A kemencében és annak környékén is nagy mennyiségű faszenet, meszet, a korábbi égetésekből visszamaradt anyagokat találtunk.

A kemencével ellátott objektum egy korábbi periódusba tartozó gödörházat vágott. A mélyen az altalajba leásott gödörház fala rendkívül jó minőségű paticsból készült. Az építmény vizsgálat alá vonható része lekerékített sarkú téglalap házformát sejtetett. Az építmény kibontására nem nyílt mód. A paticsfalból két kerámiadarab került elő, egy LT D és egy kora Árpád-kori (10. sz.) oldaltöredék. *Terminus post quem* datálásra vonatkozó információt az utóbbi kerámiatöredék szolgáltat, eszerint a ház a 10. és 14–15. sz. között volt használatban.

BUDAI BALOGH TIBOR

64. Budapest, III. Csúcshegy,
Harsány-lejtő ÉNy-i rész (Hrsz.: 20646, 20655/6)
B, V, LT, Ró, Á

2005. március 30. és július 22. között végeztünk próbafeltárást a területen, mely az antik topográfia alapján az aquincumi municipiumhoz tartozó territoriumon fekszik. Kutatási előzményeihez tartozik Nagy Lajos feltárása a közelben (1937), mely az úgynevezett csúcshegyi villát eredményezte (jelen területtől Ny-ra), valamint az 1970-es években Németh Margit és Szirmai Krisztina leletmentése, végül 1996-ban Zsidi Paula próbafeltárása. Az előbbieket a helyi őslakosság temetkezéséhez köthető emlékeket, az utóbbi pedig a római kor több periódusából származó építmény- és telepnyomokat, valamint Árpád-kori falu maradványát eredményezte. A feltárások eredményei a területről ekkor készült kis felületű geofizikai felméréssel, valamint a beszerzett légi fotókkal kiegészítve az egész Csúcshegy alatti Harsány-lejtő területének több történeti koron keresztül történő intenzív hasznosítását jelezték. Ezért vált szükségessé a területre tervezett lakópark kialakításához kapcsolódóan egy kiterjedt kutatás, mely a DK-i és az ÉNy-i területrészen különböző módszerekkel végzett próbafeltárást jelentett.

Az ÉNy-i kutatási területen Zsidi Paula 1996-os ásatásának eredményei indokoltá tették, hogy nagyobb fe-

lületen vizsgáljuk meg az akkor dokumentált jelenségek összefüggéseit és a lelőhely kiterjedését a tervezett lakópark megvalósítása előtt. A korábbi ásatási felületek közelében két tömbben, összesen 3300 m²-t kutattunk meg.

Az 1. szelvénycsoportot az 1996-os ásatási területtől D-re, a 20655/5 helyrajzi számú telken nyitottuk. A 30 m széles, 70 m hosszú, K-Ny irányú terület Ny-i végén 30–50 cm vastagságú humuszos réteg fedte a legmagasabban jelentkező objektumokat, K-en azonban az újkori mélyszántás még az őskori jelenséget is bolygatta, így a különböző korú telepekhez tartozó járósíntek, felszínnek vizsgálatára csak kisebb felületeken volt lehetőségünk.

A 2. szelvénycsoportot az 1996-os árkok É-i és D-i oldalán, illetve az 1., 2., 3., 4., 9. árkok részleges, újbóli feltárásával alakítottuk ki, összesen 12 db 10×10 m-es felületen.

Árpád-kor – Óbudaörs falu: Az összesen dokumentált 488 rétegtani egység közül az azonosítható korúak 64,5%-a bizonyult középkorinak. A 11–12. századi, feltehetőleg Óbudaörsszel azonos falunak 7 házát, számos kemencéjét, köztük 3 kemencebokrót alkotó objektumát tártuk fel. A házak szórtan helyezkedtek el, irányuk többnyire ÉK–DNy. A földbe ásott lakóépületek több típusba sorolhatók. Egyrészt a korban általánosnak tekintett ágasfás–szelemenés szerkezetű veremházakat bontottunk ki, másrészt több esetben tártunk fel az előbbiekhöz képest valamivel nagyobb alapterületű házakat, melyeknél a gödör sarkaiban is találtunk cölöplyukat, egy esetben, pedig az oldalfalak közepén verték le a cölöpöket. A házakban részben vagy egészben kövekkel kirakott kemencét építettek, amelyet az É-i oldal valamelyik sarkában helyeztek el a ház földfalain belül. A házakon kívüli külső, nagyobb méretű kemencék némelyikét megújították, egy esetben megfigyelhető volt, hogy egy korábbi kemence elbontása után eltérő tájolású kemencét építettek közel azonos helyen. A házak környezetében feltárt számos méhkas alakú tárlóverem egyikében, rendkívüli helyen és módon eltemetett felnőtt férfi csontvázát találtuk.

A település szerkezetére, illetve annak változásaira engednek következtetni azok a sekély vízvezető árkok, melyeket esetenként 30–40 m hosszan is követhettünk a területen. Némileg önálló egységet alkotnak a falun belül az 1. szelvénycsoport Ny-i végénél feltárt vasolvasztásra, vasmegmunkálásra utaló objektumok. Az ugyancsak földbe ásott befoglaló objektumokban egy-egy kisméretű, erősen átégett, salakos falú tűzhely mellett több vassalakkal és szénrel betöltött kisebb gödröt találtunk, köztük a szintén vassalakkal és égés nyomait magán viselő nagyobb mészköztömbökkel.

Római kor – falusias jellegű építkezés, gazdasági jellegű területhasználat: A római kori bennszülött telep hozható összefüggésbe az azonosított korú rétegtani egységek 8,7%-a. Ezek, bár szórtan az 1. szelvénycsoportban is jelentkeztek, főként az 1996-os ásatás köze-

lében, a 2. szelvénycsoportban, annak is a Ny-i felén mutattak nagyobb sűrűséget. Egy biztosan házként azonosítható objektum mellett (aminek kemencéjét még 1996-ban tártuk fel) több nagy, szabálytalan alakú gödröt bonthattunk ki, ezek közül némelyik hossza a 7 m-t is meghaladta. A telep legkorábbi leletei közé tartozik Agrippa Caligula által veretett posztumus érme, két kisebb gödör leletanyaga tisztán kelta (késő La Tène) jellegű volt (fésűzött, grafitos fazekak, S-profilú tálak, kétgombos fibula). A többi feltárt objektumban azonban nagy számban voltak jelen római kerámiatípusok, helyi és import áru egyaránt. A terület használata a környező villák létesítésének időszakában sem szűnt meg hirtelen, erre utalnak az objektumok betöltéséből előkerült téglatöredékek. A terület késő római kori használatáról tanúskodik egy szórványként előkerült Valentinianus-érme.

Az őskor különböző szakaszaiból származó településlétszámok: Az összes azonosított rétegtani egység 19,9%-a őskori. Az 1. szelvénycsoport K-i felében a késő bronzkori urnamezős kultúra több települési objektuma került napvilágra. Egy részük nagyobb, erősen rétegzett betöltésű, gazdag leletanyagot adó gödör, melyek turbántekercses tálperemei, lapos fogóbütykös fazéktöredékei, felhúzott fülű csészetöredékei a Hallstatt AB periódusra datálják a telep korát. Két egymás melletti gödör egy komplett bronzkori háztartás hulladékát tartalmazta (bronzsalak és olvadék, háló- és agyag-nehezékek, edények, állatcsontok). A kevés feltárt cölöplyuk semmilyen rendszerbe nem illeszthető, a sekély árkok azonban talán házhelyeket keríthettek, illetve vízvezető szereppel bírhattak. Építési áldozat céljából áshatták a földbe azt az edényt, melyet paticsötredékekkel raktak teli. A megtelepedés folytonosságát a 2. szelvénycsoport K-i végén feltárt, a korai vaskorra keltezhető nagy tárlóverem bizonyítja. E területen ezenkívül csak szórványosan fordultak elő őskori objektumok.

Jelen kutatással egyelőre nem tudtuk megnyugtatóan lezárni azoknak a köves, apró köves jelenségeknek az értelmezését, melyek összefüggően mutatkoztak a 2. szelvénycsoport közepén, K-i felén. Az ÉNy-i, Ny-i irányú sávok, foltok 20–30 m széles területet csaknem teljesen fednek, Ny-ra kőanyaguk szórványosan további legalább 10 m-es sávban követhető. Geológiai vizsgálatuk is megtörtént. A megmunkálatlan, gyakran lapos darabokból álló törmelékek közvetlenül a sárga agyag altalajon terült, illetve különböző profilú (szabályos teknő alakú, illetve V-alakú) mélyedéseket töltött ki. A leginkább határozott kontúrokat, vonalakat mutató foltoknál általában egyértelmű, áramló közegben kialakuló üledékes (zsindelyes) szerkezet volt megfigyelhető. Ugyanakkor az ezek alapján feltételezhető folyásirány nem egyeztethető össze a jelenlegi domborzattal.

A középkori és római objektumok minden esetben vágják a köves jelenségeket. Az egyik késő bronzkori gödör indítási szintje is magasabban jelentkezett, mint a köves sávok szórvány anyaga. Ugyanakkor a kora vas-

kori gödörbe félig betöltött állapotban olyan nagy mennyiségű kőzettörmelék omlott, ami a gödör széleinek természetes pusztulásával nem magyarázható. Magukban a köves sávokban, vagy azok alatt egyáltalán nem került elő régészeti lelet.

Az egymást területileg nagymértékben fedő különböző korú telepek határait egyik irányban sem értük el az idén megnyitott felületeken. Várható, hogy a települések minden korszakban, minden irányban még tovább terjedtek.

HAVAS ZOLTÁN – KÁRPÁTI ZOLTÁN – SZILAS GÁBOR – ZSIDI PAULA

65. Budapest III., Csúcshegy, Harsánylejtő DK-i rész Ró

2005. március 31. és május 6. között szondázó kutatást végeztünk a Harsánylejtő utca–Virágosnyereg utca–Solymárvölgyi út által határolt területen, a hegy déli oldalán. Bár a területen régészeti feltárás még nem történt, a 2004-ben végzett terepbejárás eredményei, illetve az itt végzett geofizikai felmérések és légi fotók tanúsága szerint római kori megtelepedés nyomai voltak várhatóak.

Összesen 5 kutatóárkot jelöltünk ki K–Ny, illetve É–D-i irányban. A közel 700 m hosszú, 50 m szintkülönbségű hegyoldalon kialakított felületek mindegyikében dokumentáltunk jelenségeket, amelyek a jelenlegi felszín alatt 20–40 cm-re jelentkeztek. Az intenzív szántás a jelenségek nagy részét erősen megrongálta, illetve sokat pusztított a lelőhelyen az igen erős talajerózió is.

Régészeti jelenségek már a hegyoldal É-i részén, a patak partján mutatkoztak: itt erősen szétszántott állapotban közel négyzet alakú épületmaradvány legalsó, földbe rakott kőszára (kb. 60 cm széles falakkal) került elő, környezetében 2 cölöplyukkal. Járószintnek egy Ny-ra 2 m hosszú téglalap alakú, égett, hamus, paticsos és agyagtéglás betöltésű 1 m mély beásás került elő. Betöltésében pannóniai pecsételt kerámia, S-profilú tálak, fazekak, terra sigillata tál (lezoux?) nagyméretű töredékei voltak. Az objektum funkcióját egyelőre nem lehet meghatározni. A jelenségeket fedő rétegből szintén igen gazdag római kori kerámia- és téglanyag került elő.

A hegyoldal legdélibb és egyben legmagasabb pontján húzott árkokban É–D-i, illetve meghatározhatatlan irányú, földbe rakott falak (mérhető pontjaiknál átlagosan 60–80 cm szélesek) és omladékok alja került elő, amelyek a geofizikai kutatások alapján egy nagyméretű, D felé húzódó épületegyütteshez tartozhattak. Környezetéből leletanyag nem került elő.

A terület É-i és D-i végén nyitott, épületmaradványokat tartalmazó árkok között, a hegyoldal középső részén kialakított három kutatóárkokban további kőomladékok sávjai, egy közel É–D-i irányú, földbe rakott, 60 cm széles fal, illetve ezt K felől kísérő két cölöplyuk került elő.

T. LÁNG ORSOLYA

66. Budapest, III. Duna-medér, az É-i összekötő vasúti hídtól É-ra

I

A 2005. június 13-án Tóth Tamás és Hámori Zoltán geofizikusok által végzett műszeres mederfelmérés célja a tervezett „Aquincumi híd” nyomvonalának régészeti felderítése előtti műszeres térképezés volt. A szeizmikus radaros felmérés alkalmas a meder térképezésére, valamint az eltemetett objektumok kimutatására. Mivel a kutatási terület Aquincum polgárvárosának közvetlen közelében található, ezért régészeti jelenségek előkerülésével számoltunk.

A felmérés kimutatta a meder általános morfológiai sajátosságait: A jobb part előtt egy 200 m széles sekély pad található, majd a meder hirtelen alábukik. A vasúti híd pillérei előtt jelentős recens üledék-felhalmozódás található.

A felmérés több, a mederből kiálló, illetve eltemetődött jelenséget mutatott ki. Ezek nagyobb része pontszerű, kisméretű, illetve vagy a pillérek előtti felhalmozódáshoz, vagy a part menti kövezéshez kapcsolódik. A kiértékelés után néhány jelenségről feltételezhető, hogy régészeti lelőhelyhez kapcsolódik, ezeknél víz alatti régészeti kutatást kell végezni. Ezek az alábbiak:

1. A jobb parti platón, több helyen is megfigyelhető nagyméretű, részben a mederfenékből is kiemelkedő objektumok.

2. A sodorvonal közepén, a balról számítva 2. híd-pillér felett 100 m-rel egy nagyméretű objektum van betemetődve, részben kiáll a fenékből.

TÓTH JÁNOS ATTILA

67. Budapest, III. Folyondár utca–Remetehegyi út–Schmidt park

Ró

A Kolostor úton 2005. augusztus 23–28. között lelőhely-ellenőrző bejárást végeztünk. A 2004. évi Kolostor úti szakfelügyelet során talált római épületrészlet, és több régebb óta ismert lelőhely közelében, a Folyondár utca és a Remetehegyi út találkozásánál, attól K-re nagy mennyiségben találtunk római kerámiát, építő- és fedőtéglát a felszínen. A leletek egy kb. 15–20 m-es sugárú területen, az utcák találkozási pontjától közvetlenül K-re lévő meredek, erősen erodálódó rézsűn találhatóak. A legtöbb leletet tartalmazó erdős-bozótos rész a Folyondár utca É-i végénél álló keresztől induló gyalogösvényen közelíthető meg. A parknak ezen a részén több helyütt építési törmeléket és háztartási hulladékot terítettek, ezért nem volt biztosan megállapítható, hogy a leletek helyben kerültek felszínre, vagy máshonnan hozott talajjal kerültek ide. A leletek nagy száma, és elterjedése minden esetre az előbbi látszik alátámasztani. Az összegyűjtött kerámia közt 2–3. századi házi és import kerámia, dörzstál, terra sigillata is van, a téglák közt egy a legio II Adiutrix (3. század?) bélyegét viseli magán. Egy tegula mammata töredék,